

משרד החקלאות ופיתוח הכפר
שירות ההדרכה והמקצוע
אגף ענפי הצומח, תחום פרחים

ספטמבר 2021
אלול תשפ"א

הנחיות לעונת הסתיו למגדלי הלימוניות

יאיר נשרי

הנחיות אלו יגיעו לידיכם כאשר הגידול כבר "החל את דרכו" לקראת העונה הבאה. נקווה לעונה מוצלחת וטובה.

ההתייחסות בדף הנחיות זה היא בעיקר לזנים מקבוצת האלאיטיקה (סילבר פינק, קנזס, אריזונה, אושי פינק ואחרים).

הכוונת פריחה

מועד הפריחה נקבע למעשה על פי כמה גורמים:

1. מועד הגיזום – באופן עקרוני מועד הגיזום משדר לצמח תחילת פעילות מחדש. טיפול סדיר לאחר הגיזום יכוון את מועד הפריחה.

2. תחילת השקיה סדירה – במהלך הקיץ, במשקים שבהם לא משווקים פרחים, יש להפחית את ההשקיה למינימום ולאפשר לצמח להתקיים. אם לא בוצע גיזום, השקיה סדירה תניע את הצמח לצימוח שבסופו פריחה, מאחר שצמח זה אינו מושפע מאורך יום.

3. מועד יישום הג'יברלין – תוך כדי הגידול יש באפשרותנו להתערב בזירוז גל הפריחה באמצעות מתן טיפולי ג'יברלין. הטיפול בסתיו יזרז ובעיקר ירכז את גל הפריחה.

4. הלימוניות מגיב היטב לטמפרטורות גבוהות. סגירת בית הצמיחה כבר בתחילת עונת החורף תסייע להכוונת גל פריחה משמעותי לאמצע החורף.

כל מגדל יכול להחליט על אחד או יותר מהאמצעים שלעיל לקביעת מועד הפריחה במשקו.

גיזום וקינב

בהחלטה לגבי גיזום החלקה יש להתייחס לשיקולים שלהלן:

1. גיל החלקה - בחלקות צעירות שושנת העלים עדיין איננה סבוכה וניתן לוותר על גיזום.

2. הגיזום גורם בהכרח להפסקת הקטיף.

3. הגיזום מצריך הקצאת פועלים בזמן נתון, כיוון שהוא משפיע על מועד הפריחה. לעומת זאת, כאשר מנקים את שושנת העלים הישנה בלבד, ניתן לבצע את הקינוב כאשר מתאפשר.
  4. פעילות אגרוטכנית שגויה לאחר הגיזום עלולה לגרום להתמוטטות צמחים.
- מאידך, יש לשקול בחיוב גיזום בתנאים הללו:

1. הגיזום "מסדר" מאוד את החלקה, מרענן אותה ומאפשר החדרת אור לתוך הצמחים.
2. כאשר שושנת העלים סבוכה מאוד, יש קושי רב להתמודד עם זחלי העשים, הנהנים מהלחות בתוך השושנת ומכרסמים את כל הפריצות החדשות.
3. כאשר יש שיבוש משמעותי בעשב, במיוחד בסעידה, ניתן לרסס נגד עשבייה בזמן הגיזום (ראו בהמשך).

החלטנו לקנב, מה עושים?

הקינוב הוא ניקוי והסרת העלים, ובמקרה שלנו ניקוי והסרת כל העלים היבשים שבבסיס שושנת העלים. הפעולה היא פשוטה ונעשית בידיים, אך יש לשים לב לכך שלא לתלוש את כל הצמח תוך כדי ניקוי העלים. ניתן לבצע פעולה זאת במשך כל הקיץ, ובשונה מהגיזום היא איננה משפיעה על אופן הגידול. הקינוב מאפשר את צמצום אוכלוסיית זחלי העשים בכלל, ואת הדופונצ'ליה (עש הרקפת) בפרט, הנהנית מאוד מהטחב ומהלחות בסביבה זאת.

החלטנו לגזום, מה עושים?

1. סגירה של המים שבוע לפני הגיזום בקרקע קלה, וכעשרה ימים לפני הגיזום בקרקעות כבדות ובינוניות.
2. פריסה של רשת צל לפני הגיזום.
3. גיזום כל שושנת העלים כמעט עד פני הקרקע (כ-2 ס"מ מעליה).
4. חידוש ההשקיה במנה של כ-10 מ"ק לדונם כעשרה ימים עד שבועיים לאחר הגיזום, כאשר מתחיל להופיע נוף חדש, והזרמת ריזולקס (1 ק"ג/דונם) במהלך אותה השקיה.
5. עצירת ההשקיה פעם נוספת למשך שבוע לפחות, בהתאם לסוג הקרקע.
6. חידוש מדורג של השקיה שגרתית ותחילת דישון בהתאם להתפתחות הנוף.
7. תוך כדי התפתחות שושנת העלים, עולים כל העת ענפי פריחה קצרים. יש להסירם כל שבועיים, כדי שלא יפריעו להתפתחות התקינה של שושנת העלים.

לימוניות לפני גיזום (מימין) ולאחריו (משמאל)

חלקת לימוניות סילבר פינק שבועיים לאחר הגיזום

חשוב לציין כי ללימוניות מערכת שורשים עמוקה וחזקה, ולכן אין חשש מסגירת מים לתקופות ממושכות יחסית. כאשר משקים בעודף לאחר הגיזום, יש חשש ממשי מפילות צמחים.

מועד הגיזום והכוונת הפריחה

מועד הגיזום קובע למעשה את תחילת הקטיף, ולכן חשוב להחליט על מועד מתאים לפי תכנית הקטיף המשקית. במקרה של כמה דונמים, יש לבצע גיזום מדורג, בהתאם לפריסת הקטיף המתוכננת. מומלץ להתחיל לקטוף רק כאשר שושנת העלים מלאה, כדי לקבל ענפים באיכות טובה.

גיזום אמצע יולי - קטיף מאמצע אוקטובר

גיזום תחילת אוגוסט - קטיף מתחילת נובמבר

גיזום אמצע אוגוסט - קטיף מסוף נובמבר.

ג'יברלין

טיפול ג'יברלין יינתנו רק מתחילת אוקטובר. בערבה מוצע להתחיל את טיפולי הג'יברלין מאמצע אוקטובר. אין סיבה לטפל בג'יברלין כל זמן שחם. יתרה מכך, יישום ג'יברלין על רקע טמפרטורות גבוהות יעודד קבלת ענפים דקים ופריחה באיכות לא טובה.

אקלים

במהלך הקיץ רוב בתי הצמיחה מחופים ברשתות צל. יש להסיר רשתות צל במהלך אוקטובר ולהתחיל בחיפוי בפוליאאתילן.

השקיה

לקראת שתילה חדשה - מועדי השתילה המקובלים ברוב זני הלימוניות הם בחודשי הקיץ. לפיכך, בכל משך הזמן שלאחר השתילה יש להשקות כל יום ובמנת מים שופעת. רטיבות זאת תקל על יצירת שורשים ועל התבססות מהירה של הצמחים. לאחר הקליטה מתחיל הצמח לבסס שושנת עלים רחבה, ובפרק זמן זה ניתן לרווח השקיות. צריכת המים בתקופה זו מועטה יחסית, מגמה הנמשכת גם בעת עליית גבעולי הפריחה ויצירת הפרחים. עודפי מים יגרמו לשושנת עלים בהירה ומנומרת, ולכן יש לשנות את מרווחי ההשקיה ולהתחשב בצבע העלווה.

השקיה במהלך גידול קיים – צמח לימוניות בוגר אינו צורך כמויות מים רבות, ולכן מרווחי ההשקיה ומנות המים יהיו פחותים מהמקובל במרבית פרחי הקטיפה באותה תקופה של השנה ובאותו סוג הקרקע.

דישון

מומלץ לקבוע את הרכב הדישון בהתאם לבדיקות קרקע שיתבצעו מיד לאחר השתילה. אם לא בוצעו בדיקות קרקע, ניתן להתחיל בדישון עם השתילה ולפי הרכב הדישון ביחס של 20:20:20 (חנקן, אשלגן וזרחן) למשך חודש ראשון ובתוספת מיקרואלמנטים. עבודות לבחינת הרכב הדישון הרצוי במשך תקופת הצימוח ועד הפריחה הראו שדישון לפי יחס של 8:2:4 (אשלגן:זרחן:חנקן) הביא ליבול גבוה לעומת הרכבים אחרים. עם זאת, משטר הדישון המקובל ברוב המשקים מתבצע לפי יחס של 7:1:7 בתוספת מיקרואלמנטים.

בבחירת סוג הדישון יש להתחשב גם בהרכבי המים. במשקים שבהם חסר מגנזיום במי ההשקיה, יש להוסיף להם מגנזיום או לדשן בדשן מור. מחסור במגנזיום יגרום לעלווה בעלת סימני מחסור ויפגע בצימוח.

הגנת הצומח

מזיקים

אקריות קורים - אדומה מצויה, צהובה - האקרית הצהובה קשה יותר לזיהוי מהאקרית האדומה, אך הנזק הנגרם על ידי דומה לנזק הנגרם מהאקרית האדומה.

נזק מאקרית צהובה

דופונצ'ליה וזחלי עשים (פרודניה ולפיגמה) - זחלי עשים מכרסמים את קודקודי הצימוח הצעיר, לרוב בתחילת התהוותו, ומעכבים מאוד את התפתחות הצמח. הדופונצ'ליה שוכנת באזור צוואר השורש ובתוך שושנת העלים. הדופונצ'ליה פחות שכיחה בערבה. תריפסים (תריפס קליפורני ותריפס הקיקיון) - תריפס הקיקיון גורם לעיוות של העלים, משנה את גוון העלים והגבעול לברונזה, גורם לרקמה משועמת, ועלול אף לגרום לפרחים קצרים ביותר אם הנזק נגרם בתחילת התרוממות גבעול הפריחה. תריפס קליפורני מצוי בפרחים.

נזק מתריפס קיקיון

כנימות עלה (בעיקר באביב ובסתיו)

כנימת עש הטבק

נמטודות עפצים ונמטודות חופשיות (קסיפינמה Xiphinema)

ציקדות

כנימה קמחית

דבורים – הדבורים גורמות להפלה של עלי הכותרת בזנים אחדים וגורמות למופע של ענף פריחה בעל פתיחה לקויה.

מחלות

קימחון – הפטרייה שכיחה מאוד בכמה זנים. היא מתפשטת במהירות גם לגבעול, ולכן נדרש טיפול קבוע למניעתה.

פיטופלסמה – המחלה מצויה בערבה בעיקר וגורמת לניוון כללי של הצמחים (הזנים בלט לארד וסקיי לייט רגישים יותר מהאחרים). הפיטופלסמה מועברת על ידי ציקדות.

קולטטריכום – הפטרייה תוקפת בעיקר באזור צוואר השורש ועלולה לגרום לתמותה של צמחים.